

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ДЕНТАЛЬНОЇ ІМПЛАНТАЦІЇ НА ХАРКІВЩИНІ

Канд. мед. наук П. В. Російський

Навчально-науковий Інститут стоматології та щелепно-лицьової хірургії
Харківської медичної академії післядипломної освіти

В історичному аспекті відображено шляхи становлення дентальної імплантації на Харківщині та в Україні. Подано внесок співробітників Українського інституту удосконалення лікарів і Харківської медичної академії післядипломної освіти в розвиток і впровадження методів імплантації в клінічну стоматологічну практику. У зв'язку з організацією в Харківській медичній академії післядипломної освіти Навчально-наукового інституту стоматології та щелепно-лицьової хірургії обґрунтовано перспективні напрямки сучасного розвитку дентальної імплантації на основі комплексного та системного аналізу чинного стану рівня наукових, навчальних, клінічних, юридично-законодавчих і економічних аспектів до подальшого створення навчального науково-виробничого стоматологічного комплексу на Слобожанщині.

Ключові слова: Український інститут удосконалення лікарів, Харківська медична академія післядипломної освіти, Навчально-науковий інститут стоматології та щелепно-лицьової хірургії, дентальна імплантація, тематичне вдосконалення.

СТАНОВЛЕНИЕ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ДЕНТАЛЬНОЙ ИМПЛАНТАЦИИ НА ХАРЬКОВЩИНЕ

Канд. мед. наук П. В. Росийский

В историческом аспекте отображены пути становления дентальной имплантации на Харьковщине и в Украине. Показан вклад сотрудников Украинского института усовершенствования врачей и Харьковской медицинской академии последипломного образования в развитие и внедрение методов имплантации в клиническую стоматологическую практику. В связи с организацией в Харьковской медицинской академии последипломного образования Учебно-научного института стоматологии и челюстно-лицевой хирургии, обоснованы перспективные направления современного развития дентальной имплантации на основе комплексного и системного анализа существующего состояния уровня научных, учебных, клинических, юридически-законодательных и экономических аспектов для дальнейшего создания учебного научно-производственного стоматологического комплекса на Слобожанщине.

Ключевые слова: Украинский институт усовершенствования врачей, Харьковская медицинская академия последипломного образования, Учебно-научный институт стоматологии и челюстно-лицевой хирургии, дентальная имплантация, тематическое усовершенствование.

FORMATION AND THE MODERN STATE OF DEVELOPMENT OF DENTAL IMPLANTATION IN THE KHARKIV REGION

P. V. Rosiiskyi

In the historical aspect, the ways of the formation of dental implantation in the Kharkiv region and in Ukraine are reflected. The contribution of the staff in the Ukrainian Institute for Advanced Training of Physicians and the Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education shown in the development and evolution of implantation techniques in clinical dental practice. In connection with the organization in Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education scientific education institution of dentistry based on complex and systematic analysis of the existing state-level scientific, educational, clinical, legal-feeds and economic aspects, grounded perspective directions of the growth in development of dental complex in modern education around Kharkiv region.

Keywords: Ukrainian Institute for Advanced Training of Physicians, Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education, Education and Scientific Institution of Dentistry and Maxillofacial Surgery, dental implantation, thematic improvement.

Нині актуальним є аналіз історії розвитку дентальної імплантації (ДІ) на Слобожанщині та використання науково-практичних здобутків попередників у подальшому розвитку галузі. Організація в Харківській медичній академії

післядипломної освіти (ХМАПО) навчально-наукового Інституту стоматології (ННІС) потребує об'єктивного перегляду та фахової оцінки стану та місця ДІ в навчальному, науковому та клінічному процесах, оскільки мають з'явитися

й утворитися нові перспективи розвитку цього важливого напрямку стоматології. Ця перспектива зумовлює необхідність творчого пошуку й упровадження в практику ХМАПО нових ефективних напрямків та підходів, насамперед сучасної стоматологічної матеріально-виробничої бази з подальшим розвитком наукового, навчального та клінічного процесу в академії.

Мета роботи — висвітлення досягнень науково-практичного напрямку ДІ на Харківщині, надання системно-аналітичної оцінки вад та обґрунтованих перспективних напрямків її сучасного розвитку в діяльності Інституту стоматології ХМАПО.

У літературі широко подаються матеріали створення в 60-ті роки минулого століття різноманітних шкіл із ДІ у Швеції, Німеччині, Японії, Америці тощо, комерційна діяльність яких підкріплювалася окремими фірмами зі стоматологічними особливостями виготовлення імплантацийних конструкцій, інструментарію й остеопластичних матеріалів, які впроваджували в практику наукові розробки й отримували мотивацію до подальшого розвитку. Проте в той час становлення ДІ в Україні було складним — Указом МЗ СРСР із 1958 р. імплантація у вітчизняній стоматології була заборонена. Завдяки професорам С. П. Чепулса, О. М. Сурова та А. С. Чернікіса 1983 р. у м. Каунасі створено «Експериментальну лабораторію зубної імплантації та протезування». Успішна діяльність цієї лабораторії була підґрунтям до видання у 1986 р. Наказу МЗ СРСР № 310 «Про заходи щодо впровадження в практику методу ортопедичного лікування з використанням імплантатів» [5]. Із цього часу були відкриті шляхи для легалізації та активного впровадження і поширення методу стоматологічної імплантації в Україні та Слобожанщині.

Створення Харківської школи ДІ пов'язане з діяльністю Заслуженого діяча науки і техніки, д-ра мед. наук, проф. М. А. Нападова, який створив робочу групу фахівців у складі доцента В. І. Безсонова, П. В. Російського, А. М. Бояна, В. А. Сторожева й ін. Науковці проводили дослідження з удосконалення методів ДІ. Зокрема, впроваджували титанові імплантати, які були призначені для незнімного ортопедичного лікування дефектів зубних рядів різної протяжності. Уперше

в країні результатом діяльності групи під егідою Українського інституту удосконалення лікарів (УІУЛ), разом із Харківським НДІ «Монокристал», налагоджено сертифіковане виробництво штучних сапфірових (лейкосапфірових) імплантатів. Із 1991 р. пріоритетність здобутків засвідчували авторські свідоцтва та патенти, методичні розробки, численні друковані праці, які мали широке практичне впровадження. Цей важливий етап знаменував появу нових перспективних розробок та ефективних конструкцій і матеріалів дентальних імплантатів, а також пошук, відпрацювання й упровадження нових клінічних підходів до проведення хірургічного етапу одно- та двоетапної сапфірової імплантації. У цей час було створено інструменти принципово нового покоління: із сапфіру — для кістки верхньої та нижньої щелепи, а саме свердла, імплантоводи й ін.

Упровадження в практику імплантатів неметалевої природи зумовило розвиток нового стоматологічного напрямку — незнімного безметалевого протезування. Слід зазначити, що цей напрямок став вельми актуальним для реабілітації пацієнтів, які працювали в умовах підвищеної радіації у Чорнобильській зоні, онкологічних хворих після лікувального рентгенологічного навантаження тощо, для запобігання акумуляції отриманого рівня випромінювання та подальшої профілактики гальванічних проявів у порожнині рота.

Другим новітнім досягненням УІУЛ цього періоду були дослідження та практичне застосування нових відбиткових матеріалів А-та С-силіконового ряду, спільно розроблених із науково-дослідною лабораторією «Стома», а також синтетичного гідроксилапатиту для кісткової пластики разом із НДІ ортопедії та травматології ім. М. І. Ситенка й ін. [2, 4].

Окремо слід відзначити досягнення Харківських фахівців у розробці та розвитку практично складної і наукомісткої методики клінічної імплантації — субперіостальної імплантації. Нині Слобожанщина є єдиним регіоном України, яка з 1988 р. впровадила та зберегла цей метод для використання у стоматологічній практиці. Наші фахівці досягли успіху в отриманні прогнозованого і довгострокового результату лікування у найскладніших клінічних випадках, коли інші

види імплантації неможливі. На сучасному етапі вченими ХМАПО розроблено та обґрунтовано клінічну методологію застосування субперіостальних імплантатів в умовах порушення якісного стану та значної атрофії кісткової тканини щелеп. У зв'язку з тим, що ці імплантати виготовляються індивідуально для кожної клінічної ситуації, моделюються й відливаються в умовах зуботехнічної лабораторії, це зумовлює їх доступність для застосовування в бюджетних стоматологічних установах, особливо в разі надання допомоги соціальнонезахищеним групам населення та реабілітації поранених щелепно-лицевої ділянки із зони бойових дій [1, 3].

Фахові досягнення Харківських імплантологів створили можливість Уряду запровадити зарубіжні робочі відрядження для обміну досвідом в Італію, Туреччину, Францію, Польщу й Чехословаччину, та проведення численних майстер-класів для іноземних лікарів, які засвідчили безумовний пріоритет Харківської школи ДІ. Слід зазначити, що з 90-х років розробки вчених УГУЛ були найвагомішими порівняно з іншими вітчизняними та зарубіжними аналогами, які тепер через відсутність фінансування не мають змоги розвиватися й утратили конкурентоспроможність.

Нині працівники нашої кафедри активно працюють над розвитком наукових і практичних аспектів ДІ: гідно представляють результати своєї праці на різних міжнародних форумах у Німеччині, Австрії, Великобританії, Швейцарії, Йорданії тощо, які своєю ефективністю не поступаються найкращим зарубіжним розробкам.

На сучасному етапі викладання дисципліни ДІ в системі післядипломної освіти потребує вдосконалення. У широкій практиці під час лікування стоматологічних хворих із допомогою дентальних імплантатів відсутність спеціальних знань і вмінь у молодих лікарів призводить до виникнення численних ускладнень. Зокрема, ускладнення запального та дистрофічного характеру спричиняють відторгнення імплантатів, невідповідність із функції та естетики виготовлених протезів, що зумовлює виникнення конфліктних ситуацій між лікарем та пацієнтом. Аналізуючи причини низької якості надання допомоги цим хворим, стають очевидними й похибки в підготовці стоматологів

щодо ДІ. Лікарі України в широкому загалі продовжують отримувати первинну підготовку з ДІ на 1–2-денних майстер-класах, які проводяться під егідою комерційних фірм на базі приватних кабінетів. Такий вузькокомерційний підхід до підготовки лікарів знижує якість їх освіти та, відповідно, погіршує якість лікарських послуг. Зазначене становить серйозну проблему щодо впровадження ДІ, обмежує можливості надання адекватної стоматологічної допомоги, створює умови підвищення вартості лікування [5].

У зв'язку з цим співробітники ХМАПО, одні з перших в Україні, розробили поглиблений цикл тематичного вдосконалення з ДІ на післядипломному рівні, впровадження якого диктується вимогою часу та соціальною необхідністю. Програма, план і розклад курсу відповідають вимогам МОЗ та МОН України й затверджені Вченою радою ХМАПО. Програма циклу складається з розділів, які висвітлюють питання теоретичного освоєння класичних основ біології кістки щелеп, аспектів розвитку атрофічних процесів, термінів загоєння кісткової рани. Окремий розділ присвячено економічним та юридичним питанням ДІ. Доступно викладається матеріал із питань діагностики клінічних умов для ДІ, переліку всього спектра сучасних матеріалів та хірургічних методів остеопластики, наявних різноманітних методик внутрішньокісткової, субкортикальної та субперіостальної імплантації в складних клінічних умовах та особливостях незнімного протезування на імплантатах. Особливу увагу звернено на подолання можливих безпосередніх та віддалених ускладнень, відновлення функціонування комплексу імплантат + протез. Викладання на циклі проводять викладачі, які є сертифікованими фахівцями з хірургічної та ортопедичної стоматології, мають більш ніж 25-річний практичний досвід роботи з дентальними імплантатами в умовах сучасної клінічної бази. Набуті слухачами теоретичні та практичні навички оцінюються на іспиті й підтверджуються свідоцтвом ХМАПО державного зразка, що розширює практичну діяльність стоматолога. Після завершення циклу курсанти не мають проблем у виборі й установці сучасних систем дентальних імплантатів у разі виготовлення найбільш естетичних і функціональних протезів.

Перспективою розвитку школи ДІ на Харківщині є створення науково-навчальних профільних лабораторій із відповідним централізованим оснащенням і матеріалами вітчизняного виробництва, що дало б змогу, з одного боку, науково обґрунтовувати якість цих матеріалів, а з іншого — відмовитися від зарубіжних аналогів. У цьому зв'язку безумовно необхідною перспективою є організація відповідної виробничої стоматологічної бази у складі Навчально-наукового інституту стоматології та щелепно-лицевої хірургії ХМАПО. Нові навчально-наукові профільні лабораторії додали б можливість розвитку міжнародного співробітництва та відповідних перспективних наукових напрямків. Окрім того, ця структура неодмінно б сприяла розвитку комерційної діяльності в межах Законів України.

Важливо внести суттєві зміни до перегляду педагогічного навантаження в навчальних програмах післядипломної підготовки фахівців із ДІ, щоб відновити викладання методик використання вітчизняних сапфірових імплантатів із подальшим безметалевим протезуванням на основі оксиду цирконію. Також потребують удосконалення методики проведення остеопластики з вітчизняної кістковозамінюючої кераміки або донорської кістки. Особливе місце належить відновленню важливих питань — комп'ютерної діагностики в ДІ та виготовленню стереолітографічних моделей кісток щелепно-лицевої ділянки для проведення малоінвазивної субперіостальної імплантації та інших реконструктивних хірургічних утручань.

Особливо гострого рішення потребує аспект упровадження в навчальний процес обґрунтування та створення стандартів лікування стоматологічних хворих із використанням ДІ відповідно до європейських стандартів. Безумовно, що без активної позиції МОЗ України цю проблему неможливо розв'язати. Також має рацію в цьому питанні про надання відповідних пропозицій до МОЗ України й інших інстанцій перегляд і внесення змін до цільових наказів та положень законодавства про використання методик ДІ в нашій країні.

ВИСНОВКИ

1. Слобожанщина залишається одним із головних інтелектуальних регіонів із величезним практичним досвідом для розвитку стоматологічної імплантації в Україні.

2. Створення в Харківській медичній академії післядипломної освіти навчально-наукового Інституту стоматології дає змогу реалізувати можливість сформувати навчальний науково-виробничий профільний комплекс, який сприятиме підвищенню ефективності навчального та клінічного процесів у вивченні актуальних питань дентальної імплантації.

3. Досягнення науковців Українського інституту удосконалення лікарів та Харківської медичної академії післядипломної освіти фахово обґрунтовують *перспективні* напрямки сучасного розвитку ДІ в діяльності Інституту стоматології, які забезпечать підвищення якості стоматологічної допомоги населенню нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лесовая И. Г. Профилактика осложнений на хирургическом этапе субпериостальной имплантации у пациентов с множественной и полной потерей зубов / И. Г. Лесовая, П. В. Росийский // Вісн. проблем біології і медицини. — 2014. — Вип. 2, Т. 1 (107). — С. 212–216.
2. Пат. № 2018285 РФ. Зубной имплантат / В. И. Бессонов, П. В. Росийский, Л. А. Литвинов; патентообладатель: Институт монокристаллов АН Украины — Авт. свидетельство СССР № 1750673, кл. А61 с. 8/00. Заявл. 27.02.1990; Опубл. 30.08.1991, бюл. № 16.
3. Післядипломна підготовка стоматологів з дентальної імплантації / І. Г. Лісова, П. В. Російський, В. В. Лисенко, Н. М. Удовиченко // Соврем. стоматология. — 2016. — № 1. — С. 37–39.
4. Сапфировые имплантаты. Показания, методики применения (Ч. 2) / М. А. Нападов, В. И. Бессонов, П. В. Росийский, А. М. Боян. — Харьков, 1990. — С. 12–21.
5. Суров О. Н. Зубное протезирование на имплантатах / О. Н. Суров. — М. : Медицина, 1993. — 204 с.